

**Силабус
навчальної дисципліни**

«Фінансова та банківська ризикологія»

Ступінь вищої освіти – третій (освітньо-науковий) рівень освіти (доктор філософії)

Освітньо-наукова програма

«Фінанси, банківська справа та страхування»

Рік навчання: 2, семестр: 3

Кількість кредитів: 5 (150 год.)

Мова викладання: українська

Підсумковий контроль – диференційований залік

Форма проведення занять – лекції, семінарські заняття

Викладач курсу	ПЕРНАРІВСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ, кандидат економічних наук, доцент
E-mail	alexper@ukr.net
Електронна версія курсу	https://moodle.nusta.edu.ua/course/view.php?id=1306
Консультації	<i>Очні консультації: среда, 13.00-14.00, кафедра фінансових ринків та технологій</i> <i>Онлайн-консультації за потребою</i>

Коротка анотація курсу. Дисципліна «Фінансова та банківська ризикологія» спрямована на набуття здобувачами третього (освітньо-наукового) рівня теоретичного та практичного підґрунтя для ефективного проведення досліджень щодо якісного та кількісного аналізу ризиків у фінансово-кредитній сфері; що забезпечить формування вмінь та навичок щодо його застосування у роботі з управління фінансовими та банківськими ризиками.

Завданнями навчальної дисципліни «Фінансова та банківська ризикологія» є:

- виробити у здобувачів освіти розуміння того, що на процеси в сфері фінансової та банківської діяльності впливають некеровані чинники, вони розвиваються в умовах невизначеності, конфліктності, неможливості точного здійснення прогнозів у фінансово-кредитній сфері, необхідних для прийняття рішень;
- сформуванати у здобувачів освіти навички здійснення якісного та кількісного аналізу ризиків у фінансово-кредитній сфері із використанням новітніх прийомів та методів;
- дати майбутнім фінансовим фахівцям знання принципів раціонального управління фінансовими та банківськими ризиками;
- сформуванати у здобувачів освіти теоретичну і методичну базу, що необхідна для подальших досліджень у сфері управління фінансовими та банківськими ризиками.

1. Формат курсу – змішаний з елементами дистанційного навчання.

2. Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних концептуальних та методологічних знань та/або професійної практики у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку чи на межі галузей знань або професійної діяльності.

Загальні компетентності:

- Здатність до започаткування, планування, реалізації та коригування послідовного процесу ґрунтового наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності, пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел з відповідним критичним аналізом, оцінкою і синтезом нових і комплексних ідей.

- Здатність до мотивації та досягнення спільної мети із безперервним саморозвитком та самовдосконаленням.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

- Здатність обирати методи, необхідні для досягнення поставленої мети дослідження.
- Здатність до виконання наукових досліджень у сфері фінансів, банківської справи та страхування на відповідному фаховому рівні, досягнення наукових результатів, що створюють нові знання, для розв'язання актуальних проблем.
- Здатність вибудовувати ефективну систему управління фінансовими ризиками економічних суб'єктів, застосовувати моделі, методи та інструменти фінансового ризик-менеджменту, розробляти механізми управління фінансовими ризиками на макро-, мезо- та мікрорівнях.

3. Результати навчання

- Здійснювати повний та різносторонній пошук інформації, її систематизацію та аналіз.
- Обирати методи для проведення досліджень у сфері фінансів, банківської справи та страхування, що забезпечують досягнення поставленої мети.
- Виконувати оригінальні наукові дослідження у сфері фінансів, банківської справи та страхування на відповідному фаховому рівні, досягати наукових результатів, що створюють нові знання, для розв'язання актуальних проблем.
- Бути спроможним реалізовувати проекти, включаючи результати власних досліджень, спрямовані на вирішення актуальних проблем у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

4. Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	26
семінарські заняття	24
індивідуально-консультативна робота	3
самостійна робота	97

Технічне й програмне забезпечення/обладнання – мультимедійне забезпечення.

5. Політика курсу – дотримання академічної доброчесності відповідно до «Положення про академічну доброчесність в ДПУ». Політика курсу спрямована на: запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях аспірантів та виконаних завданнях; розвиток навичок коректної роботи із джерелами інформації та впровадження практики належного цитування; дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань; активізація самостійності й індивідуальності при створенні авторського твору і відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування.

6. Схема дисципліни

Години, семестр денна/ заочна	Тема, план	Форма заняття та діяльності	Результати навчання	Вага оцінки (кількість Балів)
4	Тема 1. Концептуальні	<i>Лекції-бесіди, лекції-</i>	Знати: роль ризик-	3

	<p>засади ризик-менеджменту в фінансово-кредитній сфері</p> <p>План лекційного заняття</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ризик-менеджмент як складова фінансового менеджменту. 2. Сутність фінансових ризиків. 3. Основи управління фінансовими ризиками. 4. Фінансові ризики як об'єкт наукових досліджень.. 	<p><i>консультації;</i> <i>Семінари:</i> <i>тестові завдання,</i> <i>доповіді,</i> <i>презентації, усні та письмові відповіді на теоретичні запитання, ситуаційні запитання, запитання понятійного апарату, розв'язання ситуаційних завдань, обговорення наукових публікацій</i></p>	<p>менеджменту в управлінні фінансами; функції ризик-менеджменту; організаційні основи ризик-менеджменту; сутність та види ризиків у фінансово-кредитній сфері; перспективні напрями досліджень з управління ризиками в фінансово-кредитній сфері</p>	
6	<p>Тема 2. Банківські ризики: сутність, чинники, класифікація</p> <p>План лекційного заняття</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суть та види кредитних ризиків. 2. Сутність та види валютних ризиків. 3. Сутність та види процентних ризиків. 4. Сутність та види інвестиційних ризиків. 5. Сутність та види нефінансових ризиків банку. 	<p><i>Лекції-бесіди, лекції-консультації;</i> <i>Семінари:</i> <i>тестові завдання,</i> <i>доповіді,</i> <i>презентації, усні та письмові відповіді на теоретичні запитання, ситуаційні запитання, запитання понятійного апарату, обговорення наукових публікацій</i></p>	<p>Знати: сутність поняття “банківські ризики”. об'єкт, суб'єкт та джерела банківських ризиків; сутність та чинники індивідуального та портфельного кредитних ризиків; сутність та види валютних ризиків; сутність та види процентних ризиків; сутність системного та несистемного інвестиційного ризику; . сутність та види нефінансових ризиків банку</p>	3
14	<p>Тема 3. Система кількісних показників фінансових ризиків</p> <p>План лекційного заняття</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Показники оцінки кредитного ризику. 2. Показники валютного ризику. 3. Показники процентного ризику. 4. Показники ризику фінансових інвестицій. 	<p><i>Лекції-бесіди, лекції-консультації;</i> <i>Семінари:</i> <i>тестові завдання,</i> <i>доповіді,</i> <i>презентації, усні та письмові відповіді на теоретичні запитання, ситуаційні запитання, запитання понятійного апарату, розв'язання ситуаційних завдань, обговорення наукових публікацій, виконання індивідуальної розрахункової роботи</i></p>	<p>Визначати та інтерпретувати: показники індивідуальних кредитних ризиків; міри портфельного кредитного ризику; ризикову вартість (Value at Risk – VaR); CVaR і Expected shortfall; дюрацію та модифікована дюрацію; геп (розрив); коефіцієнт чутливості β</p>	9
8	<p>Тема 4. Методи та моделі кількісного аналізу ризиків у фінансово-кредитній сфері</p>	<p><i>Лекції-бесіди, лекції-консультації;</i> <i>Семінари:</i> <i>тестові завдання,</i> <i>доповіді,</i> <i>презентації, усні та</i></p>	<p>Знати особливості та вміти застосовувати: методи та моделі оцінки кредитних ризиків (метод дискримінантного</p>	3

	<p>План лекційного заняття</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Статистичні методи оцінки кредитних ризиків. 2. Експертні методи оцінки кредитних ризиків. 3. Методи визначення показника VaR. 4. Сценарний аналіз як метод оцінки фінансових ризиків. 	<p><i>письмові відповіді на теоретичні запитання, ситуаційні запитання, запитання понятійного апарату, розв'язання ситуаційних завдань, обговорення наукових публікацій</i></p>	<p>аналізу. логістична регресія. модель CART, метод аналізу ієрархій, кредитні рейтинги); методи розрахунку VaR (історичний, параметричний, метод Монте-Карло, стрес-тестінг); сценарний аналіз поведінки відсоткових ставок</p>	
10	<p>Тема 5. Методи зниження ризиків у фінансово-кредитній сфері</p> <p>План лекційного заняття</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зниження ринкових ризиків за допомогою деривативів (форвардів, ф'ючерсів, свопів, опціонів). 2. Лімітування як спосіб зниження фінансових ризиків. 3. Диверсифікація як спосіб зниження кредитних ризиків. 4. Диверсифікація як спосіб зниження ринкових ризиків. 5. Створення резервів на покриття фінансових ризиків. 	<p><i>Лекції-бесіди, лекції-консультації; Семінари: тестові завдання, доповіді, презентації, усні та письмові відповіді на теоретичні запитання, ситуаційні запитання, запитання понятійного апарату, розв'язання ситуаційних завдань, обговорення наукових публікацій, виконання індивідуальної розрахункової роботи</i></p>	<p>Знати і вміти застосовувати: валютні деривативи як методи зниження валютного ризику, лімітування як спосіб зниження фінансових ризиків, диверсифікацію як метод зниження фінансових ризиків, резервування як метод зниження фінансових ризиків</p>	9
8	<p>Тема 6. Врахування ризиків у прийнятті рішень в банківництві</p> <p>План лекційного заняття</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Врахування ризику при вирішенні питання про доцільність укладення фінансової угоди. 2. Врахування ризику у фінансовому ціноутворенні. 3. Врахування ризику при створенні страхових резервів і запасів. 	<p><i>Лекції-бесіди, лекції-консультації; Семінари: тестові завдання, доповіді, презентації, усні та письмові відповіді на теоретичні запитання, ситуаційні запитання, запитання понятійного апарату, розв'язання ситуаційних завдань, обговорення наукових публікацій</i></p>	<p>Знати: алгоритм прийняття рішення про доцільність укладення кредитної угоди з урахуванням ризику, методу врахування ризиків при встановленні ставки відсотка за кредитами, підходи до формування резервів на покриття можливих втрат від прояву фінансових ризиків</p>	3

7. Система оцінювання

Модулі	Модуль 1 (15 балів)			Поточно-модульний контроль = 50 + 50 = 100 балів
Змістові модулі	T.1	T.2	T.3	
Кількість балів за змістові модулі				
Відповідь на семінарському занятті	3	3	3	
Індивідуальна робота	-	-	6	
Самостійна робота	Оцінювання самостійної роботи здійснюється під час семінарських занять та написання контрольної роботи			
Модуль 2 (15 балів)				
Змістові модулі	T.4	T.5	T.6	
Кількість балів за змістові модулі				
Відповідь на семінарському занятті	3	3	3	
Індивідуальна робота	-	6	-	
Самостійна робота	Оцінювання самостійної роботи здійснюється під час семінарських занять та написання контрольної роботи			
Контрольний захід(комп'ютерне тестування)	20			
Залік	50			

8. Шкала оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
			Екзамен	Залік
90-100	A	відмінно	Відмінно/	зараховано
80-89	B	дуже добре	Добре	
70-79	C	добре		
60-69	D	задовільно	Задовільно	
50-59	E	достатньо		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	Незадовільно	Не зараховано

9. Політика оцінювання

Політика щодо деделайнів та перескладання: Завдання, які виконуються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (- 0,5 бала). Перескладання модулів відбувається із дозволу дирекції ННІ за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: Наукові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та на підсумковому контролі заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу.

Загальна система оцінювання курсу	Виконання всіх видів навчальних робіт впродовж семестру / диференційований залік – 50/50%
Вимоги до письмової роботи	Виконується у формі наукового реферату обсягом до 10 сторінок формату А4 за тематикою, що дотична до теми дисертаційного

	дослідження.
Вимоги до індивідуальної розрахункової роботи	Виконується і здається на перевірку у формі файлу EXCEL. При оцінюванні враховується повнота та правильність проведених розрахунків та зроблених висновків.
Семінарські заняття	Семінарські заняття проводяться згідно з розкладом у відповідності з планами семінарських занять на основі опрацювання лекційних матеріалів, основної та додаткової літератури (наприклад: тестовий контроль, звіт про виконану самостійну роботу, демонстрація практичних навичок, тощо). Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях та семінарських заняттях, у формі виступів здобувачів з доповідями при обговоренні навчальних питань на семінарських заняттях. При оцінці роботи здобувача на семінарському занятті враховується: відвідуваність занять, активна і продуктивна участь на заняттях, вивчення літературних джерел, своєчасне виконання всіх завдань.
Умови підсумкового контролю	Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувачів. Він проводиться у письмовій формі у вигляді диференційованого заліку. Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який виноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається робочою програмою дисципліни. Підсумковий контроль здійснюється під час проведення навчальних занять і має на меті перевірку засвоєння здобувачами навчального матеріалу. Форми оцінювання поточної навчальної діяльності стандартизовані і включають контроль теоретичної підготовки із врахуванням тематики дисертації. Максимальна кількість балів, яку може набрати здобувач за поточну навчальну діяльність, становить 50 балів. Сумарна кількість балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами диференційованого заліку. Максимальна сума балів за семестр складає 100 балів.

10. Рекомендована література

Основна:

1. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками. Вінниця: ДонНУ, 2020. 256 с.
2. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова правління НБУ від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>
3. Шклярчук С. Г. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. / С. Г. Шклярчук. — Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 494 с.
4. Шульга Н.П. Інтегрована система управління ризиками банку: монографія / за заг. ред. Н.П. Шульги. Київ : КНТЕУ, 2018. 440 с.

Допоміжна:

5. Береславська О., Пернарівський О. Аналіз ризику та оцінка ефективності кредитних портфелів банків України // *Наукові записки Національного університету «Острозька*

академія». Серія «Економіка» :науковий журнал. Острогоз : Вид-во НаУОА , червень 2018. № 9(37). С. 103–110.

6. Дронь М. А. Облік і управління фінансовими ризиками банку в умовах економічної нестабільності. Наукові та прикладні аспекти обліково-аналітичного забезпечення ризик-орієнтованого управління : колективна монографія / Під заг. ред В. В. Бобиля. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2021. – С. 31–59.

7. Панченко К. С. Оцінка та управління ринковим ризиком комерційного банку // *Інвестиції: практика та досвід.* – 2018. – № 5. – С. 45– 48.

8. Пернарівський О., Татяніна С. Принципи та стан формування інформаційних систем управління ризиками в банках України // *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2018. №4(15). Режим доступу: http://easterneurope-ebm.in.ua/journal/15_2018/64.pdf

Міжнародні видання:

9. Altman EI (2018) A fifty-year retrospective on credit risk models, the Altman Z-score family of models, and their applications to financial markets and managerial strategies. *J Credit Risk* 14(4):1–34

10. Drobyazko S.; Bondarevska O.; Klymenko D.; Pletenetska S.; Pylypenko O. MODEL FOR FORMING OF OPTIMAL CREDIT PORTFOLIO OF COMMERCIAL BANK. // *Journal of Management Information and Decision Sciences; Weaverville* Том 22, Изд. 4, (2019): 501-506.

11. Polizzi S, Scannella E (2020) An empirical investigation into market risk disclosure: Is there room to improve for Italian banks? *J Financ Regul Compl* 28(3):465–483

12. Sharma A, Theresa L, Mhatre J, Sajid M (2019) Application of altman Z-Score to RBI defaulters: Indian case. *Asian J Res Bus Econ Manag* 9(4):1–11

13. Thakor AV (2018) Post-crisis regulatory reform in banking: Address insolvency risk, not illiquidity! *J Financ Stab* 37(1):107–111

Інформаційні ресурси ІНТЕРНЕТ:

14. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>

15. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.nssmc.gov.ua>.

16. Офіційний сайт Верховної ради України, база «все законодавство України»: zakon.rada.gov.ua

17. Офіційний сайт НБУ: bank.gov.ua

18. Офіційний сайт Мінфіну України: minfin.gov.ua

19. The European Bank Reconstruction and Development. URL: <http://www.ebrd.com>.

20. The European Central Bank. URL: <http://www.ecb.int>.

21. The International Monetary Fund (IMF). URL: <http://www.imf.org>.

22. The World Bank. URL: <http://worldbank.org>.

23. The World Economic Forum. URL: www.weforum.org.